

प्रगती

ज्ञानातून समृद्धीकडे!

'निकरा'मुळे जळगावचा कायापालट

जळगाव क.प. (ता. बारापली) : बीओएचएचसाठी शेतकऱ्यांनी घेतलेले 'पुले अजुगचा' या न्वारीचे पीक.

हवामान बदलावर आधारित कृषी तंत्रज्ञान प्रकल्पांतर्गत (निकरा) विविध उपक्रम राबवून बारापली कृषी विज्ञान केंद्राने तालुक्यातील दुष्काळग्रस्त जळगावचा कायापालट केला आहे. येथील हवामान, भौगोलिक परिस्थिती, कमी पाऊस अशा परिस्थितीत आधुनिक व सुधारित तंत्रज्ञानाचा वापर करून शेतीतून कसा विकास करायचा, याचा मूलमंत्र येथील शेतकऱ्यांना या प्रकल्पामुळे मिळाला आहे.

संगीता भायकर, सेलवा

बारपली-पुणे रस्त्यावरील जळगाव क. प. हे गाव आहे. मुख्य हरपल्यालागत असलेली शेती बारापली गावठीक पटत, पाण्याची टंचाई, असाधारण पाऊस यामुळे येथील शेतकऱ्यांना कमी उत्पन्नाचा त्रास होतो. बारापली कृषी विज्ञान केंद्राने २०१० मध्ये शेतीतून गावठीक वसुधैव कुटुंबेभूषण' या संकल्पाने आधुनिक तंत्रज्ञान वापरून शेतकऱ्यांच्या मिळणाऱ्या संपत्ती, जलसंधारण बाळकट्टीकरणसाठी विविध क्षेत्रांचा वापर यशस्वी पाहण्याची लोकांसंगत, शाहीर शेतकरी, पीकपट्टीत अशा सर्वेकडून निकरा प्रकल्पासाठी गावठाचा प्रस्ताव पाठविला.

'निकरा'तून विविध उपक्रम

गावठा कृषी विभागाच्या अत्याधुनिक तंत्रज्ञान केंद्राने उपक्रमरत शेतकरी या प्रकल्पासाठी निवडण्यात आले. गावठ्या व शेतकऱ्यांच्या विकासार्थ दृष्टिकोनातून या ठिकाणी विविध उपक्रम राबविण्यासाठी बारापली कृषी विज्ञान केंद्राने प्रमुख डॉ. शाहीर मन्वद अली, परतुसोवर्षन विभागाचे विनय विरोधक डॉ. राज जाधव यांनी शेतकऱ्यांकरिता यशस्वी सामर्थ्य केंद्रक घेऊन त्यांचे प्रवेशन केले. निकरा प्रकल्पातून गावठाचा कल्याणकार होण्याची शाहीर अत्याधुनिक येथील शेतकऱ्यांनी या प्रकल्पात शंभर टक्के सहभाग घेतला. २०१४ मध्ये प्रकल्पाचे काम

आले. बारापली कृषी विज्ञान केंद्राने या ठिकाणी शेतीतून शेतकऱ्यांना मुलस्थानी जलसंधारणाची प्राथमिकता करून टाकली. पाऊस व तोट्याचे स्थिति मुलस्थानीचा प्रयोगातून शेतकऱ्यांनी स्वतः केंद्रामुळे हे तंत्रज्ञान आपल्याची शेतकऱ्यांची मानसिकता तयार झाली आहे.

बीजप्रक्रिया

शरीर, रबी, उन्हाळी हंगामात वेगवेगळ्या विधान्यांचा बीजप्रक्रिया करणाऱ्या प्रयोग शेतकऱ्यांनी सुरू केला आहे. निकरात रोग व किडीच्या निवृत्ततासाठी बीजप्रक्रिया यंत्रणाचा पटक आहे.

कस्टम हायरिंग सेंटर

निकरा प्रकल्पातून या ठिकाणी अत्याधुनिक अवयवांचे 'कस्टम हायरिंग सेंटर' सुरू करण्यात आले आहे. याचवेळी मजलीस, वेल्थीय, रोटावेर, मिडिंग युनिट (घबाली) अशी विविध उपयुक्त अवयव देण्यात आली आहेत. गावठीत रोगरुपी या अवयवांचा वापर भांडेतराकर करतात. या अवयवांमुळे कमी खर्चात शेतीची कामे होण्यास मदत होत आहे. शिवाय पावसाचे रेकॉर्ड देण्यात उपयुक्ततासाठी आधुनिक तंत्रज्ञानाची अवयव घेणे शेतकऱ्यांस परवडणारे नाही. त्यामुळे या प्रकल्पातून 'कस्टम हायरिंग सेंटर'मधून शेतकरी आधुनिक

सहा बंधान्यांतून गाळाचा उपसा

जळगाव क. प. गाठी कौमोली कल्याणकरांनी शिवाय पीकस यंत्रणांमुळे येथील शेती निवडक उपक्रमाच्या पाण्यावर अवलंबून आहे. बाळकट्टीचे विविध जलसंधारण बाळकट्टी करणाऱ्यासाठी बारापली कृषी विज्ञान केंद्राने या ठिकाणी 'पाणी अजुगचा पाणी शिरवा' ही संकल्पना शेतकऱ्यांच्या मनात रुजविली. ओढा खोलीकरण व सराडीकरणचे काम घेणे झाले आहे. येथील ओढाखोलीत सहा बंधान्यात वर्षानुवर्षे राबविलेला गाळ या प्रकल्पातून काढण्यात आला. बाळकट्टीत गाळ शेतकऱ्यांनी स्वखर्चाने शेतात टाकल्यामुळे खोल्याखोलीत व पट्टीक जमिनीची सुपीकता वाढण्यास मदत झाली. हर बंधान्यातील पाणी साठवणूक क्षमता ४० टक्क्यांनी वाढल्याने शेतकऱ्यांचा सुट्टी पावसा झाला. कमी पावसासाठी गावठी हे बंधाने पावसाचे पुढील परते होते. येथील एका ओढ्यावर नवीन बंधारा या प्रकल्पातून बांधण्यात आला. गाळात पडणाऱ्या पावसाचा वेगून वेग जमिनीत मूल असल्यामुळे भूजलसाठी वाढत आहे.

शरद पवार यांची भेट

गेव्या काठी यंत्रणापूर्वी गाठी केंद्रीय कृषिमंत्री शरद पवार यांनी येथील प्रकल्पात भेट दिली. मुलस्थानी जलसंधारण, शेती व शेतीसूक व्यवस्थापना विकाससाठी अक्षर अवलंबून उपक्रमातील शेतकऱ्यांचे पवार यांनी कौतुक केले. शिवाय जलसंधारण बाळकट्टीकरणार्थ कामासाठी शेतकऱ्यांना प्रोत्साहन देण्यासाठी येथील ओढ्यावर पाव बंधाने बांधण्यासाठी मदत करणार असल्याचे सांगितले. साखळी निघेत बंधान्यांमुळे येथे पावसाळ्यात साकता पाणीसाठा सादून त्या परिस्थितीत क्षेत्र ओढीलासाठी येण्यास मदत होणार आहे.

मूलस्थानी जलसंधारण

शरीर व रबी हंगामात बरेचदाही विकारण्या येथील शेतकऱ्यांनी जलसंधारण करणाऱ्या पाण्याचा वापर या प्रकल्पाने घेणे घातून दिला. त्यामुळे कमी पावसासाठी शेतात पाणी मुलून जमिनीत ओढाचा दीर्घकाळ टिकून राहण्यास मदत होत आहे. याशिवाय पाण्याचा लागू यशस्वी करणाऱ्या ताकर विक्रीचा विज्ञान

दुधउत्पादन वाढविण्यासाठी शेतकरी मृदासाचा वापर करू लागले आहेत.

रबीचे क्षेत्र ओलिताखाली

२०१० मध्ये निकरा प्रकल्प सुरू केला. या ठिकाणी बंधान्यातील गाळ उपसा, नवीन बंधारा, मुलस्थानी जलसंधारण, सुधारण प्रकल्प, बीओएचएच, बीजप्रक्रिया असे विविध उपक्रम राबविले. शरीर हंगामात पाऊस कमी झाल्यामुळे या प्रकल्पाचा फायदा शेतकऱ्यांना झाला नाही. मात्र, रबी हंगामात जळगाव क. प. मध्ये १९२ मि. मी. पाऊस झाला. गाळ काढलेल्या व नवीन बंधान्यात संधारणाकरक पाणीसाठा झाला. त्या पाण्याचा जलसाठार शेतकऱ्यांनी न्वारीचे उत्पादन केले. यशस्वी येथील न्वारीचे लोक जोषदार आहे. बारापली कृषी विज्ञान केंद्राने या ठिकाणी मृदासासाठी यशस्वी या ठिकाणी प्राथमिकते घेतली आहेत. तर दुसरे उत्पादनक शेतकऱ्यांचा सुधारण प्रकल्प करून दिला आहे. त्यामुळे जलसंधारण पीटिक चंग मिळून दुधउत्पादन वाढण्यास यशस्वी मदत होणार आहे.

शेतकऱ्यांचा गौरव

कमी पावसात शेतीचा विकास करणाऱ्या ठिकाणी निकरा प्रकल्पातून विविध प्रयोग व उपक्रम यशस्वी राबविण्यात येथील प्रयोगातून शेतकरी यंत्रणा यशस्वी पाहता याकर केंद्रीय कृषिमंत्री राधोश्रीराम, शरीरराष्ट्रिये मुलस्थानी रणमिडि यंत्रणा हजेर मुकताब करण्यात आला. कमी पाऊस व शरदपूक पाण्यात गाळ करून बांधणे यानी गावठा विविध उपक्रम राबविले आहेत.

बीजोत्पादनासाठी पुढाकार

बारापली कृषी विज्ञान केंद्राच्या सर्गदरतासाठी येथील शेतकऱ्यांनी 'पुले अजुगचा' या न्वारीच्या बीजोत्पादनाचा बीज एकत्रितपणे प्रयोग केला आहे. त्यामुळे शेतकऱ्यांचा न्वारीचा 'ड्रेम' वास्तविकता येण्यास मदत होणार आहे. यातून शेतकऱ्यांना निवडित दारुणा निवडितच याचा दर मिळून उपयुक्त वाढण्यास मदत होणार आहे. यशस्वी यानी निकरा प्रकल्पातून येथे विविध उपक्रम राबविले. त्या उपक्रमांचा बाळकट्टीकरणसाठी व शेतकऱ्यांचा विविध पीकस देऊन त्यांचा विकास साधण्यासाठी या प्रकल्पातून यामुळे यशस्वी यानी काम केले जाणार आहे.

निकरा प्रकल्पामुळे गावठा झालेल्या बंधान्यात साठवलेले पाणी.

